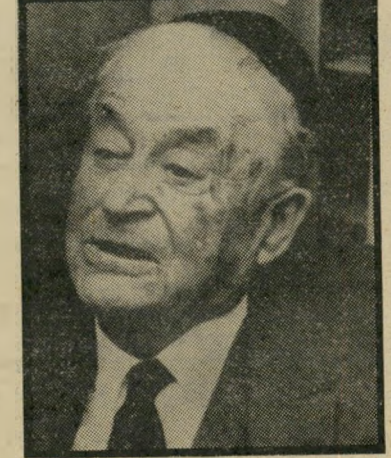

את המחקרים השונים בהם פורסם. גובי רין מצליחה להתעלות מעל לשאלה אם גלה בן-ציון סופר חשוב או לא. תוך שהיא מגלה בחושיה הבריאים את החשיבות העקרונית של העומר, את האמונה שיש ליצור כתביעת ייחודי לספרות עברית בארץ-ישראל, שלא יהיו בו תרגומים, כתביעת שיטפה כישרונות וישמש תשתית לרעיונותיו של אחד העם בדבר יצירת מרכז-רוחני בארץ-ישראל.

בראייה אוניברסיטית ברור, שהחומר

ש"י עגנון
בן-ציון היה אופטימיסט

הספרותי שראה אור בהעומר ערכו לא היה רב, אך עצם המיפעל היה בכוחו לצקת אמונה בכוח העברית וב עוצמת היצירה בארץ-ישראל, תוך ליכוד כמה גורמים שיעשו במלאכה.

למרות שהספר מושגת על עבודה אקדמית, יש לו ערך ועניין לכל שוחזר של הספרות העברית הארצישראלית. המח"שבה שרק שבעים וכמה שנים עברו מאז שלא היה כאן כמעט דבר, מעוררים תחושה של חום, שמן הראוי לחלקו לאנשי שים רבים. זה קובץ מרתק, שממייך תנופה של יצירה עם אחרית טראגית. ש. בן-ציון נדחה מן העשייה התרבותית בארץ ו"זכה" שיתעמרו בו וינסו להתעלם ממיפעלו.

סיפרה של גורית גוברין עוסק בתקופה הנאיבית של ארץ-ישראל, כך שהערך

הספרותי הסגולי של היצירות האמורות הוא מישיגי לחלוטין. מן הראוי לצרף למחקר זה מחקרים נוספים, על כתיבתם אחרים, שהשפיעו השפעה משמעותית ב"מהלך שבעים שנות היצירה הספרותית בארץ. החותם של העומר בעשייה ספרותית זו הוא חותם הבראשית.

קלסיקה

שנות החניכות

"ההצגה נמשכה זמן רב. ברברה הוקנה היתה נגשת מדי פעם אל החלון, ממה אוזן שמא כבר נשמע שיקשוק מרכבות. מצפה היתה לשובה של מריאנה, גברתה היפה, אשר הקסימה אותה לילה את קהל הצופים בהופיעה בלבוש קצין צעיר, כי קטע הסיום שלאחר המחזה. הערב היתה ציפייתה של ברברה מתוחה במיוחד, שכן בנוסף לארוחה הקלה שהכינה ל"

יוהאן וולפנגג גתה
אחת היצירות הסתומות ביותר

גברתה, כרגיל, עמדה הפעם להפתיעה בהבילת הדואר שנתקבלה מגורבנ; סר חר צעיר ועשיר זה ביקש, כנראה, להירי כיה לאהובתה, כי אפילו במרחקים אינו מסיח דעתו ממנה... זה קטן-הפתחה של וילהלם מייסטר ליוהאן וולפנגג גתה. י.ו. גתה (1749-1832), מהסופרים שרשפיעו ביותר על הספרות הגרמנית ועל ספרות אירופיות אחרות, תורגם הרבה מאן.

לעברית, בעיקר יצירותיו פיוטו ויטורי ורתר הצעיר. אחד מתרגומי פאוסט הראי שונים ראה או תחת כותרת משעשעת מאוד: "בן-אביה, שיר על משובת בן אביה אשר הלך בנפלאות ממנו בחקרי לבו (1865).

אחד מספריו הנודעים ביותר והמשפיעים ביותר של גתה, וילהלם מייסטר - שנות החניכות * טרם יצא בעברית. ספר זה, הנחשב ל"בילדונגסרומן" הגרמני הי ראשון ** הוא אביה של שיטה ספרותית שלמה, שדורות על דורות של מבקרים נפלו שדודים בפיענוחה.

באחת משיחותיו עם אקרמן אומר גתה על וילהלם מייסטר, כמצויין באחרית הדבר התמציתית, המצורפת למהדורה זו: "היכור זה הוא מן היצירות הסתומות ביותר (הבלתי-משוקלות ובלתי-מדודות), ואף אני כמעט חסר מפתח לו. מבקשים בו את הנקודה המרכזית, והדבר הזה מוקשה הוא ואף לא טוב. כסבור הייתי, חיים עשירים ורבים-החלפים ועובי רים על פנינו, השוכים אף מצד עצמם בלי נמנה מפורשת, שאינה באה אלא לשם המושג בלבד. יתקש אדם וירצה דווקא בכך, מוכב שיהיה זוכר דברי פרידריך הגונה אל גיבורנו בסוף ואומר: דומה אתה כעוני לשאול בן קיש שהלך לבקש אתונות ומצא מלוכה שלמה - שכן דומה כי בעצם לא נתכוון החיבור אלא לומר: האדם הגיע סוף-סוף לתכי לית המאשרת בסיוע ממרובים, על אף כל השטויות והתעויות."

וילהלם מייסטר, שהוא בחלקו רומן-הררית פתקאות ובחלקו רומן-פילוסופי, גובש בשני שלבים - בראשית יצירתו של גתה בבשלותו. והדבר ניכר במיומנות הרבה שבו ובעוצמת התיאורים. הספר מתורגם היטב לעברית, ויש בו אכן להוסיף את

* יוהאן וולפנגג גתה - וילהלם מייסטר - שנות החניכות; עברית: יצחק כפכפי; הוצאת הקיבוץ המאוחד + המור; עצה הציבורית לתרבות ולאמנות / המיפעל לתרגום ספרי-מופת; 443 עמודים (כרי כה רכה).

** מונח מקובל בספרות הגרמנית, החל בראשית המאה שעברה. מונח זה נועד לציין רומן המתאר את התפתחות עולמו הפנימי של אדם מכוח הסביבה המקיפה אותו, ערכי תרבותו והמוסר שלה, דעותיה ואמונותיה. ספרים בולטים אחרים בנוסח זה: היגריך הירוק מאת גוטפריד קלר והר-הקסמים מאת תומס מאן.

הגידבך, אשר למענו נועד המיפעל לתייר גם ספרי-מופת.

מירח רחוק

המנצה מפסיד

מעט מאוד מיצירות המופת של המורח-הרחוק תורגמו לעברית, ומרביתן תורגמו באופן לקוי למדי. תרומה נכבדת לעולם קסום זה ניתנה בשנים האחרונות על-ידי יואל הופמן, שהיה שנים רבות ביפאן וסיים בה את לימודי התואר השלישי, באוניברסיטת קיוטו. כבר לפני כמה שנים פיסס הופמן את סיפרו קולות האדמה, שהוא מיוצר קטעים ומיכתבים של החכם הסיני צ'ואנג-טסה.

בימים אלה פירסם קובץ נוסף מתירגומו: מיו: לאן נעלמו הקולות? - סיפורי זן ושיירי הייקו, ובהם דברי הקדמה ופיענוח לזן בודהיזם ולשירת ההייקו. האנתולוגיה נפתחת בקטע פרודי האפרסק, שבו נאמר: "מורה הזן ריאון ראה את פרחי האפרסק והבין. הוא אמר שיר: אני הנודד היפסתי אחרי מורה שלושים שנה. שוב ושוב נשרד העלים, שוב ושוב ליבלבו הנצנצים. אך מאז ראיתי את פרחי האפרסק לא הטלתי עוד ספק."

מפלצת ציטוטון

אחד מתירגומי סיפורי הזן אותם מביא יואל הופמן בקובץ לאן נעלמו הקולות? הוא המפלצת - דורשיח הנהוג במינורי יפאן:

מורה הזן: על ריצפת החדר שרוי עה מפלצת. אילו נאמר לך 'מיסמי' כיס חשובים נמצאים על מדף שבי חדר, גש והבא אותם. מה היית עושה?

התלמיד: סלחי לי, בבקשה, ופרו תה את הדלת. אני מצטער מאוד להפריע אותך משנתך. אהיה אסיר תודה אם תחשיני להפריעך לרגע. הוא פוסע למדף ונוטל את המיס-מכיס. לפני יציאתו מן החדר הוא אומר: תודה מקרב לב, שינה ערי-בה.

שיר של שואן, בתירגום רוט של הופמן: "חלום ראשון של השנה החדשה: / אני שומר אותו בסוד / ומחייך לעצמי". או שיר של ריוטה על "הצרפדע צפה / בכוח / קפיצתה הפנימית" על האגני האמיתי כתוב: "אחד שאל את מורה הזן ג'ישו: מהו האגני האמיתי? ג'ישו אמר: אם זה מה שאתה אומר, מהו אותו דבר שאינך סובלו?"

מהו דורות נחשבת שירת המורח-הרחוק כשיעור בתימצות המעולה ביותר למשוך ררים המערביים, תימצות בנוסח איסא, הכותב: "קול נקישות קבקב / מתוך הערפל / אני תודה: מי שם י?" תחת הכותרת המנצה מפסיד מביא הופמן סיפור השטישעות בוויכוח בין מורה הזן ג'ישו לנזיר הצעיר בונון, כאשר כל מתווכח, "צריך ההי השתדל שלא לצאת וידו על העליונה". הדורשיח מתפתח ל"ג'ישו אמר: אני המור. / בונון אמר: אני אחריו של החמור. / ג'ישו אמר: אני צאתי של החמור. / בונון אמר: אני התולעת שכצואה. / ג'ישו אמר: מה אתה מחפש שם? / בונון אמר: אני מבלה את חוספת הקיץ. / ג'ישו אמר: לך קנה עוגת אירו."

שאלה שנוסחה בידי מורה הזן היפאני הקואין: "כשמחואים כפיים נשמע קול. מהו קולה של היר האחת? לשאלה ולתשובה מוסיף המתרגם והעורך, כי בעייה זו אופיינית לבעיות שמציגים מורי לתלמידיהם. ואלה מבינים את פיתרון השאלה רק כעבור חודשים רבים. הספר לאן נעלמו הקולות? הוא קצה קרחון של עולם אחר, שראוי ללומדו.

* לאן נעלמו הקולות? - סיפורי זן ושיירי הייקו; תירגום חסינית ויפאנית, מבוא ופירושים מאת יואל הופמן; הוצאת מסדה, 151 עמודים (כריכת בד מפוארת).

סוד הפיראמידה

דגש

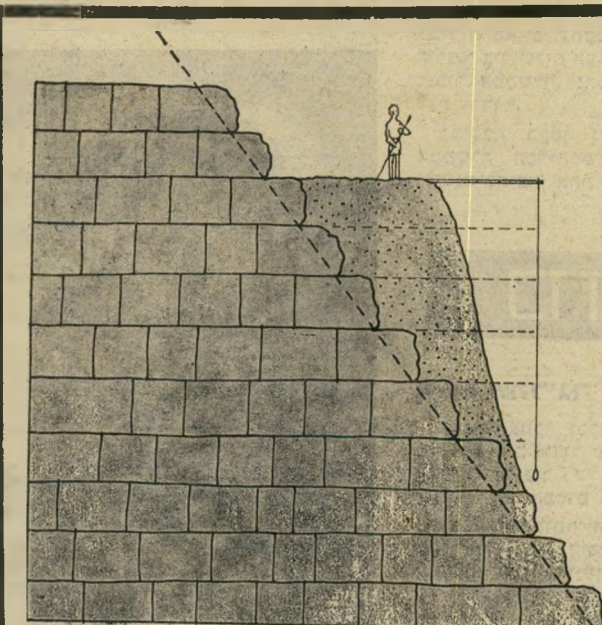
ספר שראה אור באחרונה מגלה את סודות הבנייה של הפיראמידות במצריים, בעזרת שירותים ממחישים. הספר פיראמידה, אותו כתב וצייר דייוויד מקולי, מורה לעיצוב בבית-הספר של רודאיילנד, הוא צירוף של כישרונות וידעיות בארכיטקטורה, איור וכתובה, תוך גילוי ביקאות מדהימה באורח החיים של העולם הקדום, בעיקר מצריים.

את סיפורו מבסס מקולי על כמה פיראמידות ושרידי מקדשים במצריים. הוא מקים בספר, פרק אחר פרק, שלב אחר שלב, פיראמידה רבת עניין, בעזרתה הוא חושף את תרבותה של מצריים העתיקה, אורחותיה, אנשיה, ויכולתה הטכנולוגית. הספר הוא בבחינת תל"ג לעשיית פיראמידה, החל מאיתור שטח ההקמה, קביעת מידות היסוד וקביעת התוכנית למערכות הקבורה, ועד לתיכונן המיבנה כולו. הוא נפקד איוורם של המקימים - הבנאי, המשגיח, סתת האבנים, הגנר, הטייח ומגדל העבודה - ומיון אלפתי האנשים שהועברו אל שטח ההקמה, עם כלי-העבודה שבידיהם.

סופרי המלך מכינים את רישום כמיות האבנים לצורך הקמתה של הפיראמידה, ואת האופן בו מוציאים את אבני הגיר בחציבה מורכבת, על גבי סירות, אל היעד. גם האופן הקדום של מציאת הצפון מתואר בספר זה בשיחור קסדני. 123 שכבות שונות יוצרות הגבהה הדרגתית של אבנים, עד לפיסגת הפיראמידה. מדידת הדיקו נעשית, בלשונו הפשוטה של מקולי, "כדי לבדוק את הישור של כל שכבה השתמשו המשגיחים בכדורי עופרת. הם גם בדקו אם קירות שתי הפיראמידות מתרוממים בזווית נכונה" (ראה: ציור).

בחורף השנה ה-20, מסתבר, ניתן היה כבר לראות את בסיסה של שתי הפיראמידות ממרחק של קילומטרים. כעבור עוד 14 שנה הצליחו להעלות את הפיראמידה הגבוהה יותר עד לגובה של 135 מטר. 26 שנים לאחר הצגת התוכנית הראשון נית הצטמצם המשטח העליון של הפיראמידה לכדי מטר מרובע אחד בלבד. המחבר מתאר את טכס, בוואה של אכן השיא

* דייוויד מקולי (כתב וצייר) - פיראמידה: הוצאת אדם; 87 עמודים (כריכת רכה + תבנית אלבומית).

מידת הדיקו

הקמת הפיראמידה בעזרת משקולת ברזל אנכית

לאתר. זאת היתה אכן גראניט רחבה, שנחצבה בצורה של פיראמידה קמנה... עוד מיני פרטים, והמיפעל הענק הזה מתקרב לסימו, כאשר שכבות הציפוי הזמני מוסרות. הספר מסתיים בקביעה: "עם פינוי הסוללה נפתחה הכנת בית-הנצה של פרעה. גופו הקדוש שוכן מגן תחת הר מזשלב, מעשה ידי אדם, שבו למעלה משני מיליון גרשי אכן."